

RÁCZ Aranka: A gyermekek könyvtári ellátásának fejlődése. Nemzetközi történeti áttekintés. Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1971.

85 p. (ism. i. - -)

A gyermekkönyvtári munka hatékonyabbá tétele, a gyermekekkel való foglalkozás módszereinek javítása egyre sürgetőbb igény, és szükségessé teszi minél több gyermekkönyvtáros speciális képzését és továbbképzését. A témával foglalkozó minden szakember számára érdekes lehet a kitekintés határainkon túlra, a gyermekkönyvtárügy történetének és nemzetközi tapasztalatainak összefoglalása. RácZ Aranka tehát fontos és közhasznú, egyszersmind igen nehéz feladatra vállalkozott, amikor a gyermekek könyvtári ellátása „világtörténelmének” összeállításához fogott. Előszavában rámutat, hogy hazánkban a forrásművek csak részben, töredékesen hozzáférhetők, az adatok többnyire másodkézből származnak, s a legtöbb országban saját nemzeti kereteik között is hiányzik a gyermekkönyvtárak történetének összefoglalása. Így több éves gyűjtőmunka eredményeként, könyvek, folyóiratok és egyéb dokumentációs anyag felhasználásával sikerült átfogó, szakavatott elemzést készítenie a gyermekek könyvtári ellátásának fejlődéséről, e fejlődés irányairól, legfőbb tényezőiről és eredményeiről.

A jegyzet a bevezető után 5 nagy fejezetben időrendben, azon belül országok szerinti felosztásban tárgyalja a kérdést. Kitekint a gyermekkönyvtárak működését segítő tevékenység (gyermekkönyvkiadás, szaklapok, bibliográfiák, olvasáspedagógiai kutatás, gyermekirodalmi kritika, monográfiák, gyermekkönyv-pályázatok és díjak) történetére is.

A kialakulás feltételeinek és előzményeinek (Angliában és az Egyesült Államokban) ismertetése után a III. nagy fejezet tartalmazza a gyermekkönyvtárak kialakulásának és elterjedésének főbb eseményeit az Egyesült Államokban és az európai országokban egészen az I. világháború végéig. A két világháború közötti fejlődést tárgyaló IV. fejezetben olvashatunk az első szocialista államnak a gyermekek

könyvtári ellátása érdekében kifejtett erőfeszítéseiről, Krupszkaja ez irányú munkásságáról. A ma is jelentkező nézetekre, gyakori vitáinkra való tekintettel különösen tanulságos a 20-as években folytatott kísérlet (iskolai és közművelődési könyvtárak összevonása) ismertetése, tapasztalatainak értékelése, a kudarc okainak elemzése.

A mindennapi gyermekkönyvtári munkával foglalkozók számára talán a legizgalmasabb az V. fejezet, amely természetesen a legrészletesebb is; ebben a II. világháború utáni helyzetről, a mai eredményekről és problémákról olvashatunk. A fejezet első négy része átfogó képet ad a gyermekek olvasóvá nevelésének legutóbbi jellemzőiről: a gyermek- és ifjúsági irodalom fellendüléséről, a gyermekek olvasásigényének vizsgálatáról, az érdeklődés előterébe kerülő iskolai könyvtárakról, a gyermekkönyvtári ellátás nemzetközi méreteiben történő jelentkezéséről. Ezután következik az egyes országok gyermekkönyvtárügyének ismertetése, a téma gazdaságának megfelelően tovább csoportosítva a világ politikai-gazdasági megoszlása szerint (Szovjetunió, európai szocialista országok, kapitalista államok, fejlődő országok). Egészen új, eddig ismeretlen kutatási eredményeket tartalmaz a legutolsó rész, a fejlődő országok gyermekkönyvtáiról, ifjúsági könyvkiadásáról, az UNESCO segítő tevékenységéről.

A jegyzetet részletes, több mint hetven műről tájékoztató, a fejezetek szerint csoportosított irodalomjegyzék egészíti ki.

Bár a kiadvány a „Nemzetközi történeti áttekintés” alcímet viseli, s az elmúlt századokról szólva valóban megmarad a történeti elemzésnél, természetes és nagyon jó az, hogy a legújabb, főleg a II. világháború utáni helyzetről írva mondatait át- meg átszövik a módszertani, értékelő megjegyzések, állásfoglalások. A mai olvasót, különösen a tanuló gyermekkönyvtárost, nemcsak az érdekli, milyen szervezeti keretek, tevékenységi formák alakultak ki a legutóbbi időkben, hanem az is, hogy ezek közül melyek bizonyultak a legjobbaknak, legeredményesebbeknek – és a szerző széles körű tapasztalatait által megalapozottan, biztos ítélőkészséggel igazítja utba ezekben a kérdésekben.

Különösen érdekes az olyan külföldi szokások, módszerek, eredmények ismertetése, amelyek a miénktől eltérnek, de amelyek meghonosítását megfontolhatnánk. Pl. Dániában bármely gyermek vagy felnőtt, aki egy közművelődési könyvtár olvasója, az ország bármely

könyvtárát ingyen használhatja. Óvodáskorukkal is foglalkoznak, lemezeket is kölcsönöznek gyermekek számára. Az Egyesült Államokban az iskolai könyvtárak hálózatának ellátó központjai a nevelőket szinte teljes mértékben mentesítik a technikai feladatok alól. A Szovjetunióban a gyermekkönyvtáron belül külön részlegekben foglalkoznak a különböző korosztályokkal.

A világszerte égető, nálunk is megoldásra váró problémák (pl. a jól képzett, a pályán tartósan megmaradó iskolai és gyermekkönyvtárosok hiánya) felvetése a könyvtárügy, az oktatás- és művelődésügy dolgozóinak szemléletét alakíthatják megfelelően, vagy legalábbis jótékonyan hathatnak abban az irányban, hogy akik ma ebből a jegyzetből tanulnak, vezető pozícióba kerülve tájékozottak legyenek a legfontosabb feladatokról. A jelenleg még meglévő hiányosságokra, a kevésbé kidolgozott kérdésekre történő utalások a gyermekkönyvtárügy elméleti művelői részére is tanulságosak lehetnek, megszabhatják az elkövetkező évek kutatási irányait.

Mivel a jegyzetet különféle előképzettségű, sőt könyvtárilag szakképzetlen olvasók is használják, kérdéses, nem lett volna-e hasznos egyes fogalmakat (indikátoros kölcsönzés, Carnegie-alapítvány stb.) lábjegyzetben megmagyarázni.

A multat a jelen javításának érdekében tanulmányozzuk. Régebbi korok történetének, más országok eredményeinek ismerete megóvhat bennünket attól, hogy újra megbotoljunk olyan buktatókon, amelyeken mások már tuljutottak, hogy energiánkat mások által már megoldott problémákra fecséréljük. Ez a jegyzet ebben segítségünk-re van.

SZEPESI Hajnal